

Magdalena Zająć-Fraś¹

POTENCJALNE SKUTKI ZAPISÓW UMOWY CETA W OBSZARZE BIOTECHNOLOGII DLA RYNKU UNII EUROPEJSKIEJ – WYBRANE ZAGADNIENIA

Streszczenie: Kanada i Unia Europejska cechują się odmiennym podejściem do żywności genetycznie modyfikowanej. Celem artykułu jest przenieś analizę postanowień Kompleksowej umowy gospodarczo-handlowej (CETA) w zakresie biotechnologii, wskazanie na rozbieżności wynikające ze stosowania zasady zasadniczej równowagi i zasady przejrzystości oraz przedstawienie możliwych skutków zapisów umowy CETA w zakresie biotechnologii dla rynku Unii Europejskiej, w tym w zakresie zanieczyszczenia niezatwierdzonymi organizmami genetycznie modyfikowanymi. W artykule dokonano przeglądu dostępnych źródeł literaturowych oraz aktów prawnych.

Słowa kluczowe: CETA, Kanada, żywność genetycznie modyfikowana

Wstęp

W 2014 r. podczas szczytu w Ottawie ogłoszono zakończenie rokowań pomiędzy Unią Europejską a Kanadą o utworzeniu strefy wolnego handlu oraz oficjalnie zaprezentowano treść Kompleksowej umowy gospodarczo-handlowej (*Comprehensive Trade and Economic Agreement* – CETA), która następnie została podpisana 30 października 2016 r. Umowa wejdzie w życie po jej ratyfikacji przez wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej.

Postanowienia umowy CETA dotyczą m.in. dostępu do rynku biotechnologii rolniczej i regulują kwestie związane z organizmami genetycznie modyfikowanymi (GMO). Kanadę i Unię Europejską cechują w praktyce odmienne podejścia wobec organizmów genetycznie modyfikowanych. Rozbieżności dotyczą m.in. zasad

---

¹ Dr Magdalena Zająć-Fraś, Southern Alberta Institute of Technology.

w ocenie ryzyka stwarzanego przez GMO, sposobu oceny ryzyka, rozwiązań prawnych, nadzoru rynku, sposobu dopuszczania produktów genetycznie modyfikowanych do rynku, tolerowanego progu zanieczyszczenia GMO, jako warunku dopuszczenia do obrotu, i znakowania żywności genetycznie modyfikowanej.

Celem artykułu jest analiza postanowień umowy CETA w obszarze biotechnologii, wskazanie różnic wynikających ze stosowania zasady zasadniczej równowagi w Kanadzie i zasady przezroczności w ramach Unii Europejskiej oraz zaprezentowanie możliwych skutków zapisów umowy CETA w obszarze biotechnologii dla rynku Unii Europejskiej. Niniejszy artykuł ma zweryfikować następującą hipotezę badawczą: postanowienia umowy CETA stwarzają podstawy do złagodzenia restrykcyjnej polityki Unii Europejskiej w obszarze biotechnologii.

Postanowienia umowy CETA w zakresie biotechnologii

W ramach Rozdziału „Dialog dwustronny i współpraca dwustronna” umowa CETA zawiera artykuł 25.2 „Dialog dotyczący kwestii z zakresu dostępu do rynku biotechnologii”, który podkreśla, że strony umowy uznają współpracę i wymianę informacji w dziedzinie biotechnologii za kwestię leżącą we wspólnym interesie. Działania te mają być realizowane w ramach dialogu dwustronnego dotyczącego zagadnień związanych z dostępem do biotechnologicznego rynku rolnego².

Umowa CETA w artykule 25.2(1) przewiduje, że dialog dotyczący dostępu do rynku produktów biotechnologicznych dotyczyć będzie³:

- zatwierdzania produktów biotechnologicznych,
- rozwoju handlu wynikającego z zatwierdzania produktów biotechnologicznych i minimalizowania niekorzystnych skutków dla handlu wynikających z regulacji związanych z produktami biotechnologicznymi,
- wdrażania nowych przepisów oraz najlepszych praktyk w dziedzinie biotechnologii.

Artykuł 25.2(2) prezentuje również wspólne cele współpracy regulacyjnej pomiędzy stronami. Celami tymi są⁴:

- wymiana informacji, w tym informacji na temat systemów i oceny ryzyka,

---

² Dialog, o którym mowa, ma opierać się na rozwiązaniu osiągniętym między Kanadą a Unią Europejską w dniu 15 lipca 2009 r. po rozstrzygnięciu sporu prowadzonego w ramach WTO (środki dotyczące zatwierdzania i wprowadzania do obrotu produktów biotechnologicznych WT/DS292). *CETA – rozdział po rozdziale*, http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ceta/ceta-chapter-by-chapter/index_pl.htm, (02.11.2017).

³ *Analiza gospodarczo-handlowa Całościowego Gospodarczego i Handlowego Porozumienia z Kanadą (CETA) dla polskiej gospodarki i przedsiębiorców - wybrane zagadnienia*, s. 23, 24, https://www.mr.gov.pl/media/28075/Analiza_CETA1.pdf, (28.10.2017). E. Kaliszuk, *Postanowienia umowy CETA w sferze biotechnologii rolniczej – wnioski dla rokowań umowy TTIP*, „Unia Europejska.pl” 2016, nr 1(236), s. 16, [online], http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ceta/ceta-chapter-by-chapter/index_pl.htm, (02.11.2017).

⁴ *Analiza gospodarczo-handlowa...*, s. 23, 24, E. Kaliszuk, *Postanowienia umowy CETA...* s. 16, *CETA – rozdział po rozdziale*, http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ceta/ceta-chapter-by-chapter/index_pl.htm, (03.11.2017).

- promowanie efektywnego i opartego na wiedzy procesu zatwierdzania produktów biotechnologicznych,
- współpraca w zakresie „niskiego poziomu obecności” (LLP) niezatwierdzonych GMO w imporcie,
- minimalizowanie niekorzystnych skutków w handlu wynikających z regulacji związanych z produktami biotechnologicznymi⁵.

Charakterystyka rynku Kanady i Unii Europejskiej

Tabela 1. Eksport rolno-spożywczy Kanady do państw członkowskich Unii Europejskiej w 2017 r. (działy HS01-HS24)

Kraj	Wartość w tys. USD	Udział w proc.	Kraj	Wartość w tys. USD	Udział w proc.
Austria	2 803	0,109	Luksemburg	97	0,004
Belgia	230 893	8,949	Łotwa	2 660	0,103
Bułgaria	7 973	0,309	Malta	911	0,035
Chorwacja	5 833	0,226	Niemcy	241 265	9,351
Cypr	2 351	0,091	Polska	34 446	1,335
Czechy	12 984	0,503	Portugalia	117 477	4,553
Dania	90 043	3,490	Rumunia	7 831	0,304
Estonia	2 188	0,085	Słowacja	5 452	0,211
Finlandia	11 684	0,453	Słowenia	2 063	0,080
Francja*	385 779	14,953	Szwecja	30 936	1,199
Grecja	25 086	0,972	Węgry	6 488	0,251
Hiszpania	245 293	9,507	Wielka Brytania	404 162	15,665
Holandia	241 097	9,345	Włochy**	351 678	13,631
Irlandia	103 532	4,013	UE-28 ogółem	2 580 003	100,000
Litwa	6 998	0,271	Pozostałe kraje	47 369 839	

* – wraz z Monako i Antylami Francuskimi,

** – wraz z Watykanem,

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych *Government of Canada, Trade data online*, <http://www.ic.gc.ca/eic/site/tdo-dcd.nsf/eng/Home>, (17.03.2018).

Rolno-spożywcze obroty handlowe Kanady z państwami członkowskimi Unii Europejskiej są stosunkowo niewielkie. Wynika to częściowo z odmiennych stanowisk obu partnerów wobec produktów genetycznie modyfikowanych. W 2017 r. udział Kanady w imporcie do UE wynosił nieco powyżej 5%, przy czym najwięk-

⁵ Artykuł 25.2 nie reguluje bezpośrednio takich kwestii jak: zasada przejrzystości, prawa konsumentów, patentowanie roślin uprawnych czy znakowanie żywności genetycznie modyfikowanej.

szymi odbiorcami kanadyjskich produktów rolno-spożywczych były Wielka Brytania, Francja i Włochy (Tabela 1). Ponad połowa produktów rolno-spożywczych importowanych przez Kanadę pochodzi z USA. Import produktów pochodzących z Unii Europejskiej stanowił w 2017 r. około 11,5% kanadyjskiego importu rolno-spożywczego (Tabela 2).

Tabela 2. Import rolno-spożywczy Kanady z państw członkowskich Unii Europejskiej w 2017 r. (działy HS01-HS24)

Kraj	Wartość w tys. USD	Udział w proc.	Kraj	Wartość w tys. USD	Udział w proc.
Austria	32 842	0,771	Luksemburg	2 220	0,052
Belgia	225 380	5,288	Łotwa	13 236	0,311
Bułgaria	14 070	0,330	Malta	887	0,021
Chorwacja	6 749	0,158	Niemcy	341 145	8,004
Cypr	1 774	0,042	Polska	102 330	2,401
Czechy	12 451	0,292	Portugalia	84 819	1,990
Dania	106 725	2,504	Rumunia	6 094	0,143
Estonia	7 269	0,171	Słowacja	2 497	0,059
Finlandia	6 961	0,163	Słowenia	1 904	0,045
Francja*	823 872	19,329	Szwecja	66 704	1,565
Grecja	102 154	2,397	Węgry	24 266	0,569
Hiszpania	386 754	9,074	Wielka Brytania	426 627	10,009
Holandia	322 945	7,577	Włochy**	985 065	23,111
Irlandia	145 017	3,402	UE-28 ogółem	4 262 334	100,000
Litwa	9 578	0,225	Pozostałe kraje	32 652 493	

* - wraz z Monako i Antylami Francuskimi

** - wraz z Watykanem

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych *Government of Canada, Trade data online*, <http://www.ic.gc.ca/eic/site/tdo-dcd.nsf/eng/Home>, (17.03.2018).

Kanada jest krajem, który cechują uprawy biotechnologicznie zmodyfikowane, natomiast w Unii Europejskiej wytwarzanie żywności genetycznie modyfikowanej podlega ścisłej kontroli a reguły dostępu do rynku są uznawane za najbardziej restrykcyjne na świecie. Odmienny stosunek wobec produktów GMO cechuje także samych konsumentów w Ameryce Północnej i Europie⁶.

⁶ M. Grącik-Zajączkowski, *Spory handlowe Unii Europejskiej i USA w ramach WTO*, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2014, nr 2, s. 73, [online], <https://ksm.ka.edu.pl/tresc/KSM-2-2014-Gracik-Zajaczkowski.pdf>, (03.11.2017).

W 2014 r. powierzchnia kanadyjskich upraw biotechnologicznie zmodyfikowanych stanowiła 6,4% powierzchni światowych⁷. Uprawy roślin transgenicznych obejmują w Kanadzie około 25% gruntów ornych, co oznacza, że pod względem powierzchni upraw transgenicznych kraj ten zajmuje czwarte miejsce po Stanach Zjednoczonych, Brazylii i Argentynie⁸. Tylko w 2011 r. łączne wydatki pochodzące z budżetu federalnego i budżetów prowincjonalnych Kanady na badania i innowacje w rolnictwie wyniosły 561 milionów dolarów kanadyjskich⁹. Według szacunków, uprawy biotechnologicznie zmodyfikowane stanowią niemal 100% upraw buraków cukrowych, około 95% upraw rzepaku, ponad 80% upraw kukurydzy na ziarno i co najmniej 60% upraw soi¹⁰.

Z kolei areal upraw transgenicznych w Unii Europejskiej jest niewielki. Do chwili obecnej zatwierdzonych jest około 70 produktów genetycznie modyfikowanych, które mogą być importowane do Unii Europejskiej, przy czym aż 19 z nich zostało zatwierdzonych w 2015 r. a kolejnych 40 oczekuje na dopuszczenie do obrotu¹¹. Przepisy Unii Europejskiej cechuje szczególny nacisk na „zapewnienie wysokiego poziomu ochrony żywności i zdrowia ludzi, dobrostanu zwierząt, środowiska naturalnego oraz interesów konsumentów”¹² a podejście do żywności genetycznie modyfikowanej określane bywa jako negatywna adaptacja antycypacyjna¹³.

O odmiennym podejściu stron umowy do kwestii GMO świadczy również fakt, że Kanada nie przystąpiła do Protokołu Kartageńskiego o bezpieczeństwie biologicznym i do Konwencji o różnorodności biologicznej, podczas gdy Unia Europejska i wszystkie państwa członkowskie podpisały oba dokumenty. Zgodnie z Protokołem Kartageńskim umowy dwustronne nie mogą przyczynić się do obniżenia poziomu ochrony przewidzianego w Protokole.

W Kanadzie nadzór nad produktami genetycznie zmodyfikowanymi sprawują: Ministerstwo Zdrowia Kanady (*Health Canada*) oraz Kanadyjska Agencja Inspekcji Żywności (*Canadian Food Inspection Agency – CFIA*). Ministerstwo wydaje

---

⁷ *Where in the world are GM crops and foods?*, Canadian Biotechnology Action Network (CBAN), Ottawa March 2015, s. 9, <http://gmoenquiry.ca/wp-content/uploads/2015/03/where-in-the-world-gm-crops-foods.pdf>, (28.10.2017).

⁸ *Area of genetically modified (GM) crops worldwide in 2016*, <https://www.statista.com/statistics/271897/leading-countries-by-acreage-of-genetically-modified-crops/>, (01.11.2017).

⁹ *Innovation, Agricultural Productivity and Sustainability in Canada. The Canadian Agricultural Innovation System*, OECD Food and Agricultural Reviews, 2015, s. 125, http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/agriculture-and-food/innovation-agricultural-productivity-and-sustainability-in-canada/the-canadian-agricultural-innovation-system_9789264238541-10-en, (29.10.2017).

¹⁰ *Where in the world are ...*, s. 2.

¹¹ Stan na 01.03.2016 r. *GMOs: A chance to get it right in 2016?*, <http://european-seed.com/gmos-a-chance-to-get-it-right-in-2016/>, (30.10.2017).

¹² M. Wicha, *Prawne regulacje Wspólnoty Europejskiej w dziedzinie badań, produkcji i handlu żywnością genetycznie zmodyfikowaną* [w:] „Studia Europejskie” 2008, nr 2, s. 115.

¹³ Wobec podejścia Unii Europejskiej do żywności genetycznie modyfikowanej M. Wicha używa sformułowania: „żywność genetycznie zmodyfikowana jest winna, dopóki nie udowodni swojej niewinności”. M. Wicha, *Prawne regulacje Wspólnoty Europejskiej...*, s. 115.

zezwolenia na sprzedaż żywności genetycznie zmodyfikowanej z przeznaczeniem do spożycia przez ludzi, natomiast CFIA dokonuje oceny zakładów produkujących żywność genetycznie zmodyfikowaną i wydaje zezwolenia na ich funkcjonowanie¹⁴. W ramach Unii Europejskiej główną agencją zajmującą się określaniem norm dotyczących produktów żywnościowych i paszowych jest Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności (*European Food Safety Authority*, EFSA). Do uprawy roślin modyfikowanych genetycznie na terenie UE i ich wprowadzenia do obrotu, jako żywności lub paszy, konieczne jest uzyskanie zezwolenia wydawanego przez urząd¹⁵.

Pierwsza strategia narodowa w sprawie biotechnologii została przyjęta w Kanadzie w 1983 r. Na początku lat dziewięćdziesiątych, przyjęto pierwsze przepisy dotyczące oceny ryzyka środowiskowego i żywnościowego związanego z rozwojem biotechnologii żywnościowej, a w 1999 r. uściślono definicję nowej żywności i określono system obowiązkowego zgłaszania jej przed dopuszczeniem do obrotu¹⁶. W Unii Europejskiej aktami prawnymi regulującymi wprowadzanie żywności, pasz i nasion zmodyfikowanych genetycznie do obrotu i chroniącymi konsumentów są głównie akty prawa pochodnego¹⁷.

---

¹⁴ *Bezpieczeństwo żywności, rolnictwo i współpraca regulacyjna według Kompleksowej umowy gospodarczo-handlowej między Kanadą a UE (CETA)*, s. 13, <https://canadians.org/sites/default/files/publications/report-ceta-food-safety-polish.pdf>, (30.10.2017).

¹⁵ *Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA)*, https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/efsa_pl, (30.10.2017), Ł. Ambroziak, M. Bułkowska, *Całościowe Gospodarce i Handlowe Porozumienie z Kanadą (CETA) oraz Transatlantyckie Partnerstwo w dziedzinie Handlu i Inwestycji (TTIP) a konkurencyjność polskich producentów żywności* [w:] *Konkurencyjność polskich producentów żywności i jej determinanty*, I. Szczepaniak (red.), Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2015, s. 103.

¹⁶ E. Kaliszuk, *Postanowienia umowy CETA...*, s. 11, 12.

¹⁷ Dyrektywa 2001/18/WE z dnia 12 marca 2001 r. w sprawie zamierzonego uwalniania do środowiska organizmów zmodyfikowanych genetycznie i uchylająca dyrektywę Rady 90/220/EWG, Dz. Urz. WE L 106 z 17.04.2001; Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/412 z dnia 11 marca 2015 r. w sprawie zmiany dyrektywy 2001/18/WE w zakresie umożliwienia państwom członkowskim ograniczenia lub zakazu uprawy organizmów zmodyfikowanych genetycznie (GMO) na swoim terytorium, Dz. Urz. UE L 86 z 13.03.2015; Rozporządzenie Komisji (WE) nr 49/2000 z dnia 10 stycznia 2000 roku zmieniające rozporządzenie Rady (WE) nr 1139/98 dotyczące obowiązkowego oznaczania na etykietach umieszczonych na niektórych środkach spożywczych wyprodukowanych z organizmów zmodyfikowanych genetycznie innych danych niż przewidziane w dyrektywie 79/112/EWG, Dz. Urz. UE L 006 z 11.01.2000; Rozporządzenie (WE) nr 1829/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 września 2003 r. w sprawie genetycznie zmodyfikowanej żywności i paszy, Dz. Urz. UE L 268 z 18.10.2003; Rozporządzenie (WE) nr 1830/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 września 2003 r. dotyczące możliwości śledzenia i etykietowania organizmów zmodyfikowanych genetycznie oraz możliwości śledzenia żywności i pasz wyprodukowanych z GMO, Dz. Urz. UE L 268 z 18.10.2003; Rozporządzenie (WE) nr 1946/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie transgranicznego przemieszczania organizmów genetycznie zmodyfikowanych, Dz. Urz. UE L 287 z 5.11.2003; Rozporządzenie Komisji (WE) nr 65/2004 z dnia 14 stycznia 2004 roku ustanawiające system opracowania i przydzielania unikalnych identyfikatorów organizmom zmodyfikowanym genetycznie, Dz. Urz. WE L 10 z 16.01.2004.

Konsekwencje stosowania zasady zasadniczej równoważności i zasady przezorności

Odmienne podejście Kanady i Unii Europejskiej wobec żywności zmodyfikowanej genetycznie znajduje swój wyraz także w stosowaniu zasady zasadniczej równoważności i zasady przezorności.

Ocena żywności modyfikowanej genetycznie dokonywana jest w Kanadzie na podstawie dowodów naukowych, zgodnie z procedurą stosowaną wobec produktów konwencjonalnych i w oparciu o zasadę zasadniczej równoważności. Stosowanie zasady zasadniczej równoważności oznacza, że odmiana zmodyfikowana genetycznie może być uznana za żywność tak bezpieczną, jak żywność tradycyjna, o ile odmiana zmodyfikowana genetycznie jest uznana za różnorodną z jej naturalnym odpowiednikiem pod względem odżywczym¹⁸. Ministerstwo Zdrowia Kanady „nie wie o istnieniu żadnych opublikowanych dowodów naukowych na to, że nowa żywność jest w jakikolwiek sposób mniej bezpieczna niż żywność tradycyjna”¹⁹. Zasada ta nie pozwala stwierdzić, że żywność zmodyfikowana jest całkowicie bezpieczna dla konsumenta, ale że jest tak bezpieczna, jak jej naturalny, niemodyfikowany genetycznie odpowiednik. Zasada oraz skoncentrowanie się na badaniu produktu finalnego, a nie na badaniu procesu produkcji, w jakim produkt ten powstaje, oznacza, że nie ma możliwości śledzenia produktów w łańcuchu żywnościowym, które zawierają GMO. Na uwagę zasługuje fakt, że Kanada przedstawia produkty zawierające organizmy zmodyfikowane genetycznie jako innowacje i podkreśla ich nowe cechy uzyskane na skutek genetycznych modyfikacji, a jednocześnie, zgodnie z zasadą równoważności, traktuje je jako produkty równoważne z ich tradycyjnymi odpowiednikami. Podejście to skutkuje niedostrzeganiem konieczności przeprowadzania niezależnych testów i brakiem długookresowych badań nad ryzykiem związanym z organizmami GM²⁰.

Zasada przezorności (ostrożności) stosowana przez Unię Europejską wymaga, aby wszelkie prawdopodobieństwo wystąpienia negatywnych skutków było traktowane tak, jakby ich wystąpienie było pewne²¹. Uruchomienie zasady następuje, gdy „po zapoznaniu się z dostępnymi informacjami stwierdza się możliwość wystąpienia negatywnych skutków, ale nadal nie ma stuprocentowej pewności naukowej. Uprawnione organy, oczekując na pełniejszą analizę naukową, mogą zdecydować się na wdrożenie tymczasowych środków zarządzania ryzykiem niezbędnych do zapewnienia wysokiego poziomu ochrony zdrowia”²². Innymi słowy, zastosowanie środków bezpieczeństwa jest wymagane nawet wtedy, gdy nie ma pewności co do

---

¹⁸ E. Kaliszuk, *Postanowienia umowy CETA ...*, s. 12; Ł. Ambroziak, M. Bułkowska, *Całościowe Gospodarstwo i Handlowe...*, s. 101.

¹⁹ *Bezpieczeństwo żywności, rolnictwo i współpraca...*, s. 13, *Frequently Asked Questions - Biotechnology and Genetically Modified Foods*, <https://www.canada.ca/en/health-canada/services/food-nutrition/genetically-modified-foods-other-novel-foods/factsheets-frequently-asked-questions/part-1-regulation-novel-foods.html>, (30.10.2017).

²⁰ E. Kaliszuk, *Postanowienia umowy CETA...*, s. 12, 19.

²¹ Ł. Ambroziak, M. Bułkowska, *Całościowe Gospodarstwo i Handlowe...*, s. 100.

²² M. Wicha, *Prawne regulacje Wspólnoty Europejskiej...*, s. 119.

ryzyka wystąpienia zagrożenia. Ciężar dowodu spoczywa na producencie żywności, który musi wykazać, że jego produkt jest bezpieczny²³. W przeciwieństwie do Kanady, w Unii Europejskiej podejście ostrożnościowe oznacza obowiązek uzyskania zezwolenia dla żywności genetycznie modyfikowanej, która ma być wprowadzona do obrotu, oraz monitorowanie środowiska przyrodniczego zatwierdzonych GMO²⁴. Istnieją obawy, że zasada przezorności może stanowić środek ograniczający handel pomiędzy Kanadą a Unią Europejską albowiem umowa CETA nie odwołuje się do niej²⁵.

Artykuł 12.3.7 CETA (w ramach Rozdziału 12 „Regulacje krajowe”) stanowi, że strona umowy musi zapewnić „by przyjęte i utrzymywane przez nią procedury licencjonowania i procedury kwalifikacyjne były jak najprostsze i nie komplikowały nadmiernie ani nie opóźniały świadczenia usługi lub wykonywania jakiegokolwiek innej działalności gospodarczej”²⁶. Z kolei w artykule 21.4(n)(iv) CETA (w ramach Rozdziału 21 „Współpraca regulacyjna”) strony stwierdzają, że będą dążyć do „realizacji wspólnych planów badań w celu wprowadzenia w stosownych przypadkach wspólnych podstaw naukowych”²⁷.

W literaturze przedmiotu istnieje pogląd mówiący o tym, że w przypadku sporu powyższe sformułowanie może być wykorzystane do obalenia zasady przezorności i obniżenia standardów Unii Europejskiej, albowiem wyraźnie odnosi się ono do zasady zasadniczej równoważności i oceny żywności na podstawie dowodów naukowych. Na poparcie tej tezy podaje się przykład sporów handlowych pomiędzy USA i Unią Europejską na forum WTO odnośnie do GMO, w których Kanada poparła stanowisko Stanów Zjednoczonych, a Unia Europejska, powołując się na zasadę ostrożności, przegrała obydwie spory²⁸. Co więcej, działania podejmowane przez kanadyjskich producentów biotechnologicznych pokazują, że odwoływanie się i opieranie się na danych prezentowanych przez przedstawicieli branżowych stanowią zagrożenie dla niezależnej oceny naukowej. Artykuł 21.4 może być również wykorzystany do lobbowania na rzecz zharmonizowania norm europejskich z kanadyjskimi i osłabienia unijnych norm bezpieczeństwa żywności²⁹. Według stowarzyszenia *Association Internationale de Techniciens, Experts et Chercheurs – AITEC* „to co przedsiębiorstwa i ich sprzymierzeńcy uważają za bariery w handlu, my uważamy za sanitarne, ekologiczne, przemysłowe i techniczne normy i regulacje

---

²³ *Bezpieczeństwo żywności, rolnictwo i współpraca...*, s. 15.

²⁴ E. Kaliszuk, *Postanowienia umowy CETA...*, s. 16.

²⁵ *Ibidem*, s. 17.

²⁶ *CETA – rozdział po rozdziale*, http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ceta/ceta-chapter-by-chapter/index_pl.htm, (03.11.2017).

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ M. Bank, R. O'Brien, L. Verheecke, *More cooperation for less regulation* [w:] *Making Sense of CETA. An analysis of the final text of the Canada–European Union Comprehensive Economic and Trade Agreement*, H. Mertins-Kirkwood, S. Sinclair, S. Trew (red.), PowerShift, Berlin 2016, s. 44, 45; M. Grącik-Zajączkowski, *Spory handlowe Unii Europejskiej...*, s. 72-75.

²⁹ Parlament Europejski wskazał na podobne ryzyko w przypadku porozumienia TTIP. *Bezpieczeństwo żywności, rolnictwo i współpraca...*, s. 16-19.

określone dzięki naszej wspólnej woli”³⁰. Jak zauważa K. Bär, zapisy umowy CETA stworzą warunki do stosowania nacisków przez przedsiębiorstwa w kierunku osłabienia norm bezpieczeństwa żywności i osłabienia ochrony konsumentów w Unii Europejskiej³¹.

Głosy krytyczne względem żywności GMO pojawiają się również w Kanadzie. Przykładem jest petycja z 2000 r., w której krytyce poddane zostały przepisy, zasady i krajowa polityka względem GMO jako niezgodne z zasadą zrównoważonego rozwoju³². Negatywnie oceniono m.in. patentową ochronę nasion oraz wpływ upraw transgenicznych na uprawy tradycyjne i postulowano w niej rewizję istniejących przepisów. Krytycznie odniesiono się także do zasady zasadniczej równoważności, jako stwarzającej zagrożenie, iż w przyszłości „dopuszczone do obrotu GMO mogą stać się (...) produktem referencyjnym dla nowych produktów biotechnologicznych (tak jak odpowiedniki tradycyjne), ponieważ będą spełniały kryterium »posiadania historii bezpiecznego używania jako żywność«”³³. Zasada zasadniczej równoważności została również skrytykowana przez panelistów *The Royal Society of Canada*³⁴. Zdaniem ekspertów, stosowanie tej zasady wobec nowych produktów sprawiło, że nie przechodziły one do etapu pełnego badania. Wśród zaleceń panelu znalazły się postulaty podniesienia standardów naukowych w ocenie bezpieczeństwa nowej żywności oraz monitorowania skutków długotrwałego spożywania żywności GM.

Zanieczyszczenia niezatwierdzonymi GMO oraz znakowanie żywności genetycznie modyfikowanej

Istotne różnice pomiędzy Kanadą a Unią Europejską istnieją również w zakresie zanieczyszczenia niezatwierdzonymi GMO i w obszarze znakowania żywności genetycznie modyfikowanej. Od kilku lat w Unii Europejskiej ma miejsce stopniowe łagodzenie restrykcyjnych przepisów dotyczących zanieczyszczenia organizmami genetycznie modyfikowanymi³⁵. W lipcu 2011 r. na skutek presji ze strony USA i Kanady Unia Europejska zaprzestała stosowania zasady zero tolerancji dla niezat-

---

³⁰ Association Internationale de Techniciens, Experts et Chercheurs, *Le TAFTA avant l'heure. Tout comprendre au traité UE-Canada*, https://www.collectifstoptafta.org/IMG/pdf/rapport_ceta_web.pdf, (02.11.2017), za: *Bezpieczeństwo żywności, rolnictwo i współpraca...*, s. 17.

³¹ B. Thomsen, *CETA's threat to agricultural markets and food quality*, [w:] *Making Sense of CETA. An analysis of the final text of the Canada-European Union Comprehensive Economic and Trade Agreement*, H. Mertins-Kirkwood, S. Sinclair, S. Trew (red.), PowerShift, Berlin 2016, s. 56, 57.

³² *Federal laws, regulations, and policies on genetically modified organisms (GMOs)*, http://www.oag-bvg.gc.ca/internet/english/pet_023_e_28719.html, (01.11.2017).

³³ E. Kaliszuk, *Postanowienia umowy CETA...*, s. 13.

³⁴ *Elements of Precaution: Recommendations for the Regulation of Food Biotechnology in Canada. An Expert Panel Report on the Future of Food Biotechnology prepared by The Royal Society of Canada at the request of Health Canada Canadian Food Inspection Agency and Environment Canada*, The Royal Society of Canada, Ottawa 2001, s. x-xv, 180-187, <https://rsc-src.ca/sites/default/files/pdf/GMreportEN.pdf>, (01.11.2017).

³⁵ L. Ambroziak, M. Bułkowska, *Całościowe Gospodarcze i Handlowe...*, s. 107.

twierdzonych GMO w przypadku importowanych pasz. Według oficjalnego stanowiska, miało to na celu zminimalizowanie ryzyka niedoboru w UE pasz zawierających soję lub kukurydzę³⁶. Obecnie do obrotu na terytorium UE może zostać wprowadzony materiał lub dodatek paszowy zawierający maksymalnie 0,1% masy niezatwierdzonego materiału genetycznie modyfikowanego³⁷. Zdaniem przeciwników żywności GM oraz kanadyjskich producentów rolnych nowa regulacja może z czasem doprowadzić do zniesienia zasady zerowej tolerancji dla niezatwierdzonych GMO w żywności i nasionach oraz znacząco przyspieszyć proces zatwierdzania GMO w UE³⁸.

Warto nadmienić, że Komisja Europejska wykazuje również zainteresowanie tzw. *Global LLP Initiative* – GLI, a więc pomysłem wysuniętym w 2012 r. przez Kanadę w celu utworzenia koalicji państw, które popierają politykę minimalizowania zakłóceń w handlu wynikających z odmiennych wymogów w odniesieniu do obecności zanieczyszczeń GMO w żywności i paszach. Zadaniem inicjatywy jest ustalenie legalnego niskiego poziomu niezamierzonej obecności materiału genetycznie modyfikowanego w żywności i paszy, tzw. „niskiego poziomu obecności”, *Low Level Presence* – LLP, który nie jest zatwierdzony w kraju importu³⁹. Kanada jako pierwszy kraj na świecie zmieniła przepisy dotyczące zanieczyszczeń nieautoryzowanym GMO i zaproponowała model, w którym niezamierzona obecność materiału genetycznie modyfikowanego na poziomie równym lub niższym niż 0,2% (spowodowanego np. zanieczyszczeniem w trakcie transportu) oznaczałaby nieprzeprowadzanie oceny ryzyka; zanieczyszczenie na poziomie 0,2%-3% niosłoby konieczność przeprowadzenia oceny ryzyka, natomiast zanieczyszczenie wyższe niż 3% oznaczałoby wymóg przeprowadzenia procedury dla niezatwierdzonych GMO⁴⁰.

Według stowarzyszenia *Canadian Biotechnology Action Network* – CBAN, wymienione w artykule 25.2(2) CETA cele współpracy regulacyjnej pomiędzy Kanadą i Unią Europejską, w tym zwłaszcza promowanie opartego na wiedzy procesu zatwierdzania produktów biotechnologicznych i współpraca w zakresie „niskiego poziomu obecności”, oznaczają w praktyce wyłączenie z konsultacji społecznych organizacji pozarządowych, społeczeństwa obywatelskiego, rolników i konsumentów. Zdaniem stowarzyszenia, wymieniony artykuł sugeruje, iż w przyszłości Kanada będzie wskazywać produkty, których zatwierdzeniem przez Unię Europejską jest zainteresowana lub wywierać nacisk na Unię Europejską w celu podwyższenia

---

³⁶ *Questions and answers on the low level presence (LLP) of GMOs in feed imports*, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-451_en.htm, (04.11.2017).

³⁷ Rozporządzenie Komisji (UE) nr 619/2011 z 24.06.2011 r. ustanawiające metody pobierania próbek i dokonywania analiz do celów urzędowej kontroli paszy pod kątem występowania materiału genetycznie zmodyfikowanego, dla którego procedura wydawania zezwolenia jest w toku lub dla którego zezwolenie wygasło. Dz. Urz. L 166 z 25.06.2011. Ł. Ambroziak, M. Bułkowska, *Całościowe Gospodarze i Handlowe...*, s. 103, 107.

³⁸ E. Kaliszuk, *Postanowienia umowy CETA...*, s. 18, Ł. Ambroziak, M. Bułkowska, *Całościowe Gospodarze i Handlowe...*, s. 103.

³⁹ E. Kaliszuk, *Postanowienia umowy CETA...*, s. 15, 16.

⁴⁰ *Low Level Presence Factsheet*, <http://www.agr.gc.ca/eng/low-level-presence-factsheet/?id=1472837477356>, (04.11.2017).

progu LLP, przyspieszenia procesu zatwierdzania produktów GM, przyjmowania bardziej elastycznych uregulowań w kwestii biotechnologii i wspólnego uzgadniania regulacji w obrębie całego sektora biotechnologii⁴¹.

Istnieje również ryzyko, że koncerny branży biotechnologicznej będą stosować presję i wpływać na opinię publiczną w celu obniżenia standardów obowiązujących w Unii Europejskiej poprzez stosowanie argumentów ekonomicznych, powoływanie się na innowacyjny charakter biotechnologii rolniczej, stosowanie polityki małych kroków, a więc początkowo niskich progów zanieczyszczeń celem ich późniejszego podwyższenia⁴². Kanadyjscy producenci rolni już są przekonani, że umowa CETA złagodzi wymóg niskiego poziomu obecności zanieczyszczeń GM w procedurze zatwierdzania do obrotu, ułatwi produktom genetycznie modyfikowanym wejście na rynek Unii Europejskiej, a poprzez zobowiązanie UE do terminowego rozpatrywania wniosków o zatwierdzanie, ułatwi rolnikom stosowanie nowych technologii. Istnieje także obawa, że „niski poziom obecności” może zostać rozszerzony na nasiona i w efekcie doprowadzić do monopolizacji zasobów genetycznych⁴³.

W Kanadzie nie istnieje obowiązek umieszczania na opakowaniach produktów informacji na temat metody produkcji oraz ewentualnej zawartości żywności genetycznie modyfikowanej, co wynika ze stosowania zasady zasadniczej równoważności. Na skutek presji ze strony konsumentów opracowane zostały zasady dobrowolnego etykietowania i reklamy środków spożywczych, w tym informowanie o składnikach zawartych w produkcie oraz tych, których nie zawiera⁴⁴. Z kolei w Unii Europejskiej produkty żywnościowe (z wyjątkiem mięsa, jaj i produktów mlecznych pochodzących od zwierząt karmionych paszą GMO) zawierające powyżej 0,9% GMO, objęte są obowiązkiem znakowania⁴⁵. Choć umowa CETA nie odnosi się do znakowania żywności genetycznie zmodyfikowanej, zaprezentowane rozbieżności mogą, zdaniem przeciwników GMO, doprowadzić z czasem do zmian i złagodzenia zasad znakowania w Unii Europejskiej⁴⁶.

Warto nadmienić, że Rozdział 25, który obejmuje kwestię dostępu do rynku biotechnologii, nie znalazł się na liście „Ogólnych wyjątków” wymienionych w artykule 28.3 CETA. Artykuł ten wskazuje na te części umowy CETA, co do których stosuje się artykuł XX GATT pozwalający na nałożenie środków niezgodnych z WTO w imporcie i eksporcie, gdy jest to konieczne m.in. dla ochrony życia lub zdrowia ludzi, zwierząt lub roślin. Konsekwencją braku umieszczenia artykułu 25

---

⁴¹ CETA's „bilateral cooperation on biotechnology”, s. 2, http://www.gmo-free-europe.org/fileadmin/files/gmo-free-europe/CBAN_International_Briefing_CETA_2015.pdf, (02.11.2017).

⁴² E. Kaliszuk, *Postanowienia umowy CETA ...*, s. 19.

⁴³ *Ibidem*, s. 18.

⁴⁴ Akt prawny *Food and Drugs Act* nakłada obowiązek znakowania żywności, która została znacząco zmieniona pod względem odżywczym lub składu, tudzież gdy oznakowanie jest istotne z punktu widzenia zdrowia i bezpieczeństwa spożycia (np. obecność alergenów). *Voluntary labelling and advertising of foods that are and are not products of genetic engineering*. <https://www.tpsgc-pwgsc.gc.ca/ongc-cgsb/programme-program/normes-standards/internet/032-0315/index-eng.html>, (03.11.2017).

⁴⁵ Ł. Ambroziak, M. Bułkowska, *Całościowe Gospodarcze i Handlowe...*, s. 103.

⁴⁶ E. Kaliszuk, *Postanowienia umowy CETA...*, s. 18.

wśród wyjątków może być w przyszłości niemożność ograniczenia przez Unię Europejską przywozu produktów transgenicznych⁴⁷.

Zakończenie

Umowa CETA przewiduje dialog i współpracę pomiędzy stronami w istotnych kwestiach z punktu widzenia konsumentów europejskich, takich jak zatwierdzanie produktów biotechnologicznych, „niski poziom obecności” niezatwierdzonych GMO w imporcie oraz wdrażanie nowych przepisów i najlepszych praktyk w dziedzinie biotechnologii. Choć zapisy umowy w dziedzinie biotechnologii wydają się być lapidarne, tworzą płaszczyznę do dalszych rozmów i ustaleń. Zainteresowanie Komisji Europejskiej podwyższeniem progu LLP i zniesienie zasady zerowej tolerancji dla niezatwierdzonych GMO w przypadku pasz pokazuje, że restrykcyjne podejście Unii Europejskiej do organizmów genetycznie modyfikowanych stopniowo ulega zmianie. Biorąc pod uwagę rozbieżności w podejściu do norm bezpieczeństwa żywności w Kanadzie i Unii Europejskiej, pozostaje pytanie czy zasada przezorności nie zostanie z czasem potraktowana jako środek utrudniający wzajemny handel.

Bibliografia:

- Ambroziak Ł., Bułkowska M., *Całościowe Gospodarcze i Handlowe Porozumienie z Kanadą (CETA) oraz Transatlantyckie Partnerstwo w dziedzinie Handlu i Inwestycji (TTIP) a konkurencyjność polskich producentów żywności* [w:] *Konkurencyjność polskich producentów żywności i jej determinanty*, Szczepaniak I. (red.), Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2015.
- Analiza gospodarczo-handlowa Całościowego Gospodarczego i Handlowego Porozumienia z Kanadą (CETA) dla polskiej gospodarki i przedsiębiorców – wybrane zagadnienia*, https://www.mr.gov.pl/media/28075/Analiza_CETA1.pdf, (28.10.2017).
- Area of genetically modified (GM) crops worldwide in 2016*, <https://www.statista.com/statistics/271897/leading-countries-by-acreage-of-genetically-modified-crops/>, (01.11.2017).
- Association Internationale de Techniciens, Experts et Chercheurs, *Le TAFTA avant l'heure. Tout comprendre au traité UE-Canada*, https://www.collectifstoptafta.org/IMG/pdf/rapport_ceta_web.pdf, (02.11.2017).
- Bank M., O'Brien R., Verheecke L., *More cooperation for less regulation* [w:] *Making Sense of CETA. An analysis of the final text of the Canada-European Union Comprehensive Economic and Trade Agreement*, H. Mertins-Kirkwood, S. Sinclair, S. Trew (red.), PowerShift, Berlin 2016.
- Bezpieczeństwo żywności, rolnictwo i współpraca regulacyjna według Kompleksowej umowy gospodarczo-handlowej między Kanadą a UE (CETA)*, <https://canadians.org/sites/default/files/publications/report-ceta-food-safety-polish.pdf>, (30.10.2017).
- CETA – rozdział po rozdziale*, http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ceta/ceta-chapter-by-chapter/index_pl.htm, (02.11.2017).
- CETA's „bilateral cooperation on biotechnology”*, http://www.gmo-free-europe.org/fileadmin/files/gmo-free-europe/CBAN_International_Briefing_CETA_2015.pdf, (02.11.2017).

---

⁴⁷ *Ibidem*, s. 17.

- Elements of Precaution: Recommendations for the Regulation of Food Biotechnology in Canada. An Expert Panel Report on the Future of Food Biotechnology prepared by The Royal Society of Canada at the request of Health Canada Canadian Food Inspection Agency and Environment Canada*, The Royal Society of Canada, Ottawa 2001, <https://rsc-src.ca/sites/default/files/pdf/GMreportEN.pdf>, (01.11.2017).
- Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności (EFSA), https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/efsa_pl, (30.10.2017).
- Federal laws, regulations, and policies on genetically modified organisms (GMOs)*, http://www.oag-bvg.gc.ca/internet/english/pet_023_e_28719.html, (01.11.2017).
- Frequently Asked Questions – Biotechnology and Genetically Modified Foods*, <https://www.canada.ca/en/health-canada/services/food-nutrition/genetically-modified-foods-other-novel-foods/factsheets-frequently-asked-questions/part-1-regulation-novel-foods.html>, (30.10.2017).
- GMOs: A chance to get it right in 2016?*, <http://european-seed.com/gmos-a-chance-to-get-it-right-in-2016/>, (01.11.2017).
- Government of Canada, Trade data online*, <http://www.ic.gc.ca/eic/site/tdo-dcd.nsf/eng/Home>, (17.03.2018).
- Grącik-Zajaczkowski M., *Spory handlowe Unii Europejskiej i USA w ramach WTO*, „Kra-kowskie Studia Międzynarodowe” 2014, nr 2, [online], <https://ksm.ka.edu.pl/tresc/KSM-2-2014-Gracik-Zajaczkowski.pdf>, (03.11.2017).
- Innovation, Agricultural Productivity and Sustainability in Canada. The Canadian Agricultural Innovation System*, OECD Food and Agricultural Reviews, 2015, http://www.kee-peek.com/Digital-Asset-Management/oecd/agriculture-and-food/innovation-agricultural-productivity-and-sustainability-in-canada/the-canadian-agricultural-innovation-system_9789264238541-10-en, (29.10.2017).
- Kaliszuk E., *Postanowienia umowy CETA w sferze biotechnologii rolniczej – wnioski dla rokowań umowy TTIP*, „Unia Europejska.pl” 2016, nr 1(236), [online], http://ec.europa.eu/trade/policy/in-focus/ceta/ceta-chapter-by-chapter/index_pl.htm, (02.11.2017).
- Low Level Presence Factsheet*, <http://www.agr.gc.ca/eng/low-level-presence-factsheet/?id=1472837477356>, (04.11.2017).
- Opening New Markets in Europe. Creating Jobs and Opportunities for Canadians. Technical Summary of Final Negotiated Outcomes. Canada-European Union Comprehensive Economic and Trade Agreement. Agreement-in-Principle*, <http://international.gc.ca/trade-commerce/assets/pdfs/ceta-technicalsummary.pdf>, (30.10.2017).
- Questions and answers on the low level presence (LLP) of GMOs in feed imports*, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-11-451_en.htm, (04.11.2017).
- Thomsen B., *CETA's threat to agricultural markets and food quality [w:] Making Sense of CETA. An analysis of the final text of the Canada-European Union Comprehensive Economic and Trade Agreement*, H. Mertins-Kirkwood, S. Sinclair, S. Trew (red.), PowerShift, Berlin 2016.
- Voluntary labelling and advertising of foods that are and are not products of genetic engineering*. <https://www.tpsgc-pwgsc.gc.ca/ongc-cgsb/programme-program/normes-standards/internet/032-0315/index-eng.html>, (03.11.2017).
- Where in the world are GM crops and foods?*, Canadian Biotechnology Action Network (CBAN), Ottawa March 2015, <http://gmoinquiry.ca/wp-content/uploads/2015/03/where-in-the-world-gm-crops-foods.pdf>, (28.10.2017).
- Wicha M., *Prawne regulacje Wspólnoty Europejskiej w dziedzinie badań, produkcji i handlu żywnością genetycznie zmodyfikowaną [w:] „Studia Europejskie” 2008, nr 2.*

Abstract

Potential impact of CETA regulations in the area of biotechnology for the European Union market – selected issues

The approach of Canada and European Union towards genetically modified food is distinct. The purpose of this paper is to analyze the regulations of the EU–Canada Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA) in the field of biotechnology, indicate differences that result from the application of the rule of substantial equivalence and the precautionary principle, and present possible effects of CETA regulations in the field of biotechnology for the European Union market, including those that refer to the presence of unauthorised genetically modified organisms. The paper critiques the literature and legal regulations related to the subject.

Keywords: CETA, Canada, genetically modified food